

میهمانان ناخوانده جنگ جهانی دوم در ایران

۲۹ مهر ۱۴۰۲ ساعت ۱۶:۱۶

سر ریدر بولارد در رابطه با وضعیت آوارگان لهستانی در زمان ورود به ایران آورده است: «زنان لهستانی پس از آنکه از شوروی وارد ایران شدند، در وضع اسفناکی بسر می‌بردند و چون اغلبشان بسیار کثیف و آلوده به شپش بودند، باعث بروز یک همه‌گیری تیفوس در تهران شدند...»

جنگ جهانی دوم یکی از بزرگ‌ترین جنگ‌های جهانی بود که تبعاتی چون کشته و آواره شدن میلیون‌ها انسان را به همراه داشت. آوارگان و کشته‌شدگان جنگ به یک کشور خاص محدود نبودند، بلکه افراد زیادی از کشورهای مختلف طعم آوارگی را کشیدند. با این حال در این میان آوارگان لهستانی متفاوت‌تر داشتند. زیرا بخشی از آنها به کشور ما یعنی ایران منتقل شدند. دلایل انتقال آوارگان لهستانی، وضعیت و سرنوشت آنها در ایران موضوعی است که در این مطلب به آن پرداخته‌ایم.

درگیری لهستان در جنگ جهانی دوم

لهستان، یکی از کشورهای مهم اروپایی بود که بسیاری از امپراطوری‌های غرب مانند اتریش، آلمان و روسیه بر سر تصاحب آن رقابت داشتند. این کشور از اواخر قرن نوزدهم عملاً میان امپراطوری‌ها دست به دست می‌شد. در آستانه آغاز جنگ جهانی دوم، لهستان اولین کشوری بود که مورد تهاجم آلمان قرار گرفت. «نزاع آلمان بر سر دالان وانتزیگ بود که بر اساس عهدنامه ورسای به لهستان داده شده بود. هیتلر در آغاز سال ۱۹۳۹ اظهار داشته بود که غرورش اجازه نمی‌دهد ملت آلمان زیر سلطه لهستانی‌ها باشد.»^[۱]

با این حال ماحصل حمله زودهنگام هیتلر به لهستان، آواره شدن هزاران انسان بود. آوارگان لهستانی به کشورهای مختلف از جمله روسیه و ایران منتقل شدند. در رابطه با تعداد آوارگان لهستانی به ایران و علل آن همچنین باید گفت «در اوایل جنگ جهانی دوم عده زیادی از لهستانی‌ها در مرز شوروی و لهستان توسط روس‌ها دستگیر و و برای کار اجباری به سیبری و ترکستان شوروی منتقل شدند. در سال ۱۳۲۰ به ۴۵ هزار نفر از مجموع دو میلیون لهستانی که از این طریق به شوروی فرستاده شده بودند اجازه داده شد که به دلخواه این کشور را ترک کنند. عده قابل توجهی از این گروه توسط مقامات انگلیس به ایران فرستاده شدند. علاوه بر این در حدود ۸۰ هزار نفر از زندانیان لهستانی توسط مقامات شوروی به «قوای آزادیخواه لهستانی» در قفقاز و سایر ایالات پیوسته و از این طریق به ایران و سایر کشورهای خاورمیانه فرستاده شدند.»^[۲] طبق این منبع می‌توان تعداد آوارگان لهستانی را بین ۴۰ تا ۸۰ هزار نفر دانست. البته برخی منابع، این تعداد را بیشتر نیز دانسته‌اند.

پناهندگان لهستانی در ایران در واقع کسانی بودند که به بدترین شکل ممکن به روسیه و سپس ایران منتقل شدند. آوارگان لهستانی در بدو ورود به ایرانی وضعیت بسیار بدی داشتند. بسیاری از آنها در طول آوارگی بیمار شدند بودند و چندین هفته از استحمام کردن منع شده بودند. نکته‌ای که در رابطه با آوارگان لهستانی به ایران وجود داشت این بود که اکثر آنان را زنان و کودکان تشکیل می‌دادند. سر ریدر بولارد در رابطه با وضعیت آوارگان لهستانی در زمان ورود به ایران آورده است: «زنان لهستانی پس از آنکه از شوروی وارد ایران شدند، در وضع اسفناکی بسر می‌بردند و چون اغلبشان بسیار کثیف و آلوده به شپش بودند، باعث بروز یک همه‌گیری تیفوس در تهران شدند. ارتش انگلیس بلافاصله پس از توجه به این مسئله دست بکار شد و بیمارستانی در تهران مهیا کرد که در آن دکترها و پرستاران انگلیسی به امر معالجه هزاران ایرانی مبتلا به تیفوس پرداختند» [۳]

مشکلات آوارگان لهستانی در ایران و تاثیر آنها بر ایران

آوارگان لهستانی با مشکلات زیادی مواجه بودند. مشکلاتی که بخش مهمی از آن به ایرانیان نیز تحمیل شد. به خصوص آنکه ورود آنها کمی بعد از اشغال ایران توسط متفقین صورت گرفت. مهم‌ترین مشکلی که حکومت ایران در رابطه با آوارگان مواجه بود، تامین مواد غذایی آنان بود. تامین مواد غذایی مورد نیاز ارتش اشغالگر یکصد هزار نفری و نیز گروه یک صد هزار نفری از آوارگان جنگی لهستانی از طریق واردات مواد غذایی غیرممکن بود. زیرا گذشته از مشکلات حمل و نقل و فقدان تعداد کافی کشتی‌های باری برای حمل خواربار مورد نیاز از اقصی نقاط دنیا به ایران، مسئله اساسی همانا عدم دسترس متفقین به مواد غذایی کافی برای صدور به ایران بود. به همین علت مقامات اشغالگر ارتش‌های تجاوزکار به سرعت تمامی غلات قابل دسترس را با زور سرنیزه و یا با پرداخت حداقل بهای ممکنه تصاحب کردند. [۴]

این موضوع منجر به آغاز تدریجی بحران غذا و غلات در ایران شد. بحرانی که به بحران نان خاک اره‌ای نیز معروف است. زیرا به دلیل کمبود گندم و سایر غلات، بسیاری از نانواها مجبور شدند، در پخت نان‌ها از خاک اره استفاده کنند. با این حال طی دستورالعمل‌هایی قرار شد مساعدت فوری در تهیه محل سکونت جهت عده معروضه بالا که با رعایت اصول بهداشت نگاهداری شوند، به خصوص تهیه و واگذاری محلی برای بیمارها که فعلا در حدود ۲۵۰ نفر تخمین زده می‌شوند که بتوان فوراً آنان را تحت مداوا قرار داد و یا یک بیمارستان ویژه برای انجام منظور به اختیار آنها گذارده شود. [۵]

یکی از نکات جالب توجه دیگر در رابطه با تاثیر ورود آوارگان لهستانی به ایران، افزایش قابل توجه تعداد روزنامه‌های لهستانی در میان روزنامه‌های خارجی چاپ تهران بود. روزنامه‌های لهستانی توسط مهاجرین و آوارگان لهستانی اداره می‌شد... این سربازان و در حقیقت آوارگان لهستانی در زمان جنگ اقلیت قابل توجهی را در ایران تشکیل داده و عامل مؤثری در انتشار روزنامه‌های لهستانی بودند. [۶]

با این حال جدا از تاثیرات خاص ورود آوارگان لهستانی به ایران، آنان با کمال مهمان‌نوازی ایرانیان مواجه شدند. چنانچه بعد از پایان جنگ جهانی سوم که بسیاری از آوارگان تصمیم به بازگشت به کشور خود را داشتند در نامه‌ای قدردانی خود از مردم ایران را اینگونه ابراز داشتند: «ما نه تنها با قلبی مملو از امتنان ایران را ترک می‌کنیم بلکه بهترین ادعیه صمیمانه خود را برای سعادت و ترقی کشور شما و ملت ایران نثار می‌کنیم...» [۷]

سخن نهایی

جنگ جهانی دوم علیرغم عدم حضور ایران در این جنگ، تبعات زیادی را به همراه داشت. قحطی مواد غذایی، درگیر شدن با انواع بیماری‌ها و ناامنی سیاسی و اقتصادی تنها بخشی از این تبعات بود که به دلایل مختلف از جمله اشغال کشور توسط متفقین و ورود آوارگان جنگ کشورهای غربی به وجود آمد. این تبعات به حدی سنگین بود که سالیان سال، جامعه ایران را تحت تاثیر قرار داد و حتی بر دیدگاه ایرانیان نسبت به جنگ و کشورهای غربی تاثیرات منفی گذاشت.

[۱] - احمد نقیب‌زاده، تاریخ دیپلماسی و روابط بین‌الملل، تهران، نشر قومس، ۱۳۸۳، ص ۲۲۵

[۲] - حمید مولانا، سیر ارتباطات اجتماعی در ایران، تهران، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۹۱، ۱۷۹

[۳] - سرریدر بولارد و سرکلارمونت‌اسکراین، شترها باید بروند، تهران، انتشارات البرز، چاپ چهارم، ۱۳۷۴، ص ۹۷

[۴] - جمعی از نویسندگان، اولین همایش ایران و استعمار انگلیس، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۸۷، ص

۳۸۷

[۵] - اسنادی از اشغال ایران در جنگ جهانی دوم، جلد سوم، مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری، دی ۱۳۸۹، صص ۱۴-۱۵

[۶] - مولانا، همان، ص ۱۷۹

[۷] - اسنادی از اشغال ایران در جنگ جهانی دوم، همان، ص ۱۴

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/49359/میهمانان-جنگ-ناخوانده-میهمانان>